

Zvěřinova inspirace pro dnešní dobu

Tereza Zavadilová

Dát se plně k dispozici do služby, ať to stojí cokoliv – tuto tvář kněze, teologa, kunsthistorika, vězně komunistické totality a disidenta Josefa Zvěřiny (1913–1990) ukazuje představení *Duchovní a totalita* v pražském Studiu Hrdinů, které zavítá i do dalších měst.

Na novou inscenaci režiséra Miroslava Bambuška s podtitulem *Josef Zvěřina a zápas za duchovní svobodu v komunistických kriminálech* přichází divák jako před netradiční „komisi“. Na scéně jej vítá strohá řada stolů s lampičkami a tlustými svazky, za nimi pětice herců jeden přes druhého vykládá dějiny Československa, každý z jiného úhlu: z pohledu obětí (zde Zvěřiny, ale též Oto Mádra, Růženy Vackové, Josefa Berana či Stanislava Zely), služebníků totalitní moci nebo z pozice objektivního studia historie. Až o překot se pak čtou archivní dokumenty, doznání a protokoly, na plátně v pozadí problikávají záběry z věznic, tváře nespravedlivě vězněných a zavražděných a do toho strop Sixtinské kaple či katedrála v Remeši se Zvěřinovým uměnovědným komentářem.

A do této podívané promlouvá klidný hlas herce Miloslava Mejzlíka, který ztělesňuje Zvěřinu. Hovoří o přímo „slavnostní atmosféře“, kterou pocítoval, když jej poprvé zavřeli – byla to přece příležitost sloužit v kriminále jako kněz.

Zvěřina strávil v komunistických žalářích od roku 1952, kdy byl ve vykonstruovaném procesu odsouzen za „špionáž a velezradu“, celkem 14 let (z původně vyměřených 22). Po více než roce u PTP a na Mírově prošel pracovním táborem Jáchymov, nechvalně proslulou Rudou věží smrti ve Vykmánově, kde drtil uranovou rudu, poté Leopoldovem a nakonec Valdicemi. Opakovaně byl trestán korekcemi a trýzněn při výsleších. A po celou dobu se tajně věnoval pastoraci, promýšlel uměnovědné otázky i teologii agapé.

V tom ostatně pokračoval i po svém propuštění, kdy nesměl oficiálně působit. Mezi prvními podepsal Chartu 77. Po pádu komunismu založil Českou křesťanskou akademii,

kteřou krátce vedl, než náhle zemřel při koupání v moři nedaleko Říma.

V pozoruhodném scénickém dokumentu založeném i na Zvěřinových spisech či na díle P. Antonína Mandla skvěle účinkují také herci Marek Pospíchal nebo Cyril Dobrý. Hudba k němu se nahrávala mj. v želivském klášteře, kde se v 50. letech v internaci ocitlo více než 460 kněží a řeholníků. Na diváky se hrne smršť informací, souvislostí a historických křivd i zlomyslného výsměchu mocných. Ambice vzdělávat a angažovanost je neskrývaná – tvůrci jako by dávali najevo, že máme na pochopení souvislostí málo času. „Za to, že dnes máme svobodu, musíme děkovat mnohým. A jedním z nich je i Josef Zvěřina, který se nezlomil. Obětoval svůj život službě druhým a takových lidí je dnes málo. Přesně tyto lidi silného a nezlomného ducha dnes potřebujeme před sebou vidět,“ uvedl na zázimkové premiéře režisér Bambušek.

Pro tohoto tvůrce je typické, že se nebojí expresivní politicko-sociální kritiky současného dění. To se ostatně ukázalo i na jiném jeho vydařeném představení ve Studiu Hrdinů – v *Kacířských esejích* (premiérováných 16. ledna 2020). Ty si při hodnocení odkazu filozofa a chartisty Jana Patočky neodpustily ani trpké narážky na současný tuzemský establishment.

Traktáty vytukané morseovkou

Pevnost Zvěřinova charakteru a to, že nic nevzdával dopředu, dal kněz a církevní historik Tomáš Petráček na besedě po premiéře do kontrastu k typické české tendenci rezignovat. „Dopředu to ‚balíme‘, třeba teď s volbami. Oproti tomu Zvěřina vytukával morseovkou přes zeď vězení latinské traktáty,“ zdůraznil Petráček. Jeden ze Zvěřinových známých, disident František Srovnal, zase připomněl, že teolog své špatné zkušenosti moc nesdílel: „Těžko jsme to z něj páčili.“ Historikovi Jaroslavu Cuhrovi, který se v Ústavu pro soudobé dějiny Akademie věd ČR věnuje mj. perzekuci církve v bývalém Československu a česko-vatikánským vztahům, bylo v době Zvěřinova úmrtí 18 let, přesto na něj už tehdy udělal hluboký dojem. „Byl naprosto úžasný!“ svěčil se. Představení je naplánováno také v Pardubicích, Kolíně či Broumově (program na studiohrdinu.cz). Po všech reprízách

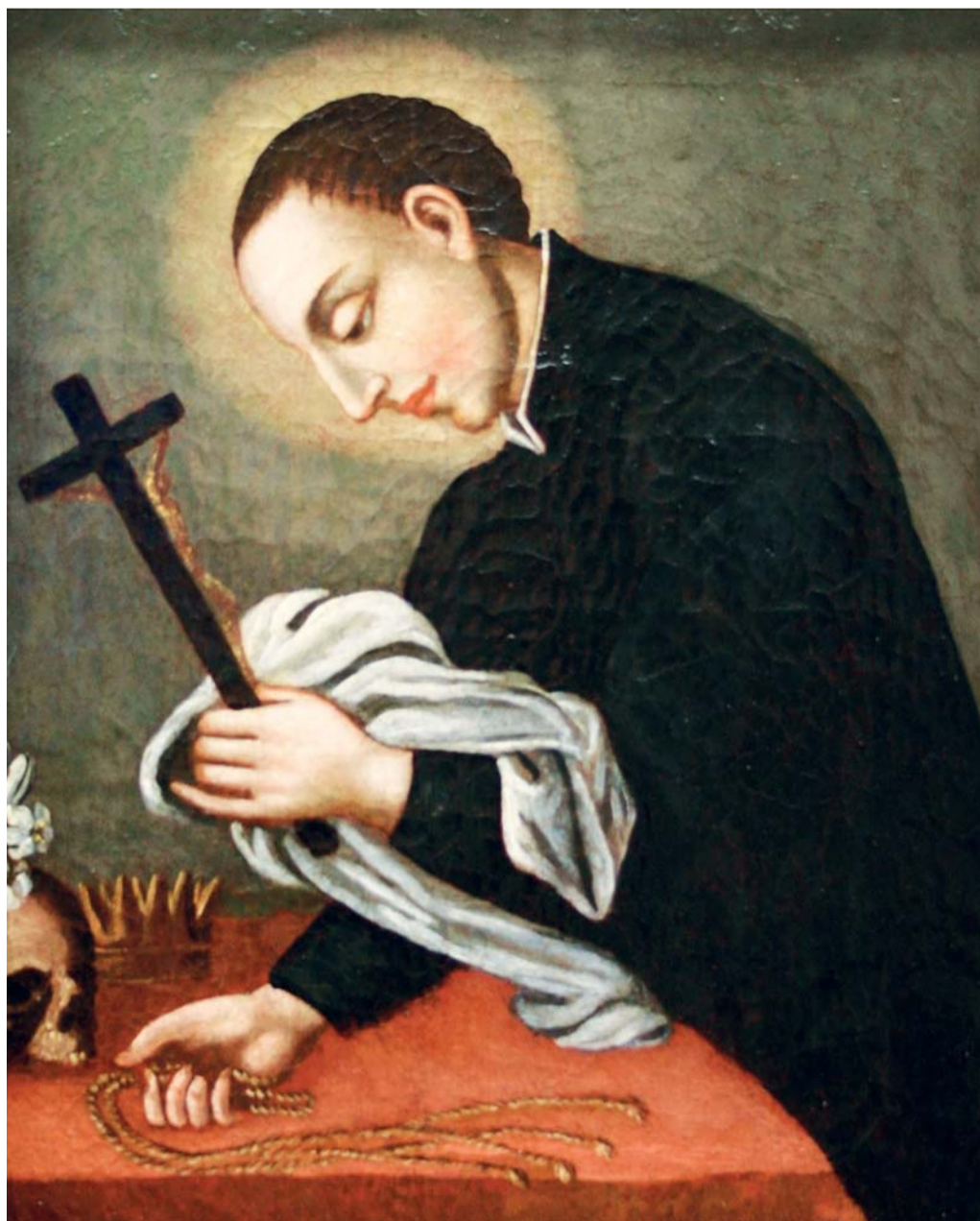

Jako člověka, který se nezlomil, ale obětoval svůj život službě druhým, zobrazuje P. Josefa Zvěřinu herec Miloslav Mejzlík v inscenaci *Duchovní a totalita*. Snímek Adéla Vosičková

budou následovat besedy, kterých se zúčastní mj. kněží Pavel Kuneš, Benedikt Mohelník či Ladislav Heryán nebo historici Jan Synek, Petr Blažek, Vojtěch Vlček a Petr Koura.

Duchovní a totalita. Studio Hrdinů, režie Miroslav Bambušek. Premiéra 17. září 2021, reprízy viz studiohrdinu.cz

Lidoví svatí a jejich atributy

Výjevy ze života světců ze sbírek muzea v jihočeské Volyni prezentuje výstava ve zdejší tvrzí nazvaná podle vybraných světeckých atributů „Od rumpálu k lebce“. Navštívit ji lze až do 20. listopadu. Repró KT

Kdo je člověk?

KNIŽNÍ TIP
Zdeňka A. Emingera

Otázka „Kdo je člověk?“, která je zároveň názvem kolektivní monografie sedmnácti (s předmluvou osmnácti) různých autorů z oblasti teologie, religionistiky a filozofie, patří v katolické perspektivě k těm nejzávažnějším.

Podtitul „Teologická antropologie ekumenicky“ odhaluje, že se respektovaní autoři vydali za daným tématem bez předsudků a předpojatostí, se sdílenou vírou v Krista, jehož božství a lidství je pro nás, jeho následovníky, podstatné.

I když si kniha podržela ráz odborné publikace, jsou příspěvky přístupné i laikům bez speciálního teologického vzdělání. Studie mají vhodné zvolené názvy, podle kterých si lze vybrat, na které téma se jako čtenář zaměřím: Člověk ve vztazích (Tim Noble), Člověk a řeč (Zdenko Širka), Lidé žijící v příbězích (Pavel Hošek a Pavol Bargár), Člověk a rituál (Tabita Landová a Michaela Vlčková), Bytí a rozumění v symbolickém klíči (Kateřina Kočandrlle Bauer), Obraz a podoba Boží (Ivana Noble), Odcizený a vykoupěný člověk (Mireia Ryšková), Člověk schopný rozlišovat (Denisa Červenková), Etika, svoboda a odpovědnost (Ondřej Fischer a Libor Ovečka), Teologický pohled na problematiku rodu (Ivana Noble a Kateřina Kočandrlle Bauer), Člověk jako tvor obývající krajinu (František Štěch), Člověk a polis (Petr Jandajsek), Člověk

v čase (Ondřej Kolář a Martin Vaňáč) a Církev a věčnost (Viorel Coman).

Jaká zpráva z badatelského úsilí tolika lidí vyplývá? Zemi obývá pestré společenství lidí, kteří v konkrétním čase a na konkrétním místě uskutečňují sami sebe a vstupují do kulturní krajiny, aby ji jako Bohem povolaní správci zušlechtovali. Člověk je v jejich úvahách bytostí náboženskou, která je charakterizována a určována slovem, řečí a vztahy – jedince k sobě samému, ke druhému, ke světu, k přírodě a k Bohu. Jak různorodé a vzájemně obohacující vztahy to mohou být, dokládá každý z příspěvků. Autoři se nezalekli bohaté tradice minulosti, v níž se teologové, filozofové, antropologové, jazykovědci a religionisté snažili v hlubinném čtení Písma zahlédnout smysl lidské existence v dějinách spásy. Na mnoha příkladech lidského vztahu k přírodě, krajině, liturgii, kultuře či politice můžeme vidět, jak moc touží člověk rozprostřený v dějinách porozumět sám sobě a tomu, co pro něj svým vykupitelským dílem vyzískal jeho Pán.

Leitmotivem knihy je pak fenomén setkávání. Člověk nechce být sám. Hledá ve světě spolupracovníky, přátele, v niterném ohledu pak bratry a sestry, s nimiž by mohl v míru a pokoji žít a v práci, tvorbě a službě kráčet do věčnosti. V touze po setkání musí každý z nás dnes vyvinout značné úsilí, aby kromě sobě samému a druhým porozuměl i komplikovanému prostoru tohoto světa, do něhož kdysi vstoupilo Slovo, aby člověka navrátilo k jádru jeho bytí.

Každý čtenář si sám udělá obrázek, jak to s chápáním toho, kdo je to člověk, v jeho životě, rodině, církvi a společnosti dnes vypadá. Knihu o třech stech stranách dnes učte málokdo. Tím, že v ní můžete listovat podle vlastních preferencí určitých témat, se autorům a editorům podaří podle mého mínění oslovit i ty, kteří si už žádné otázky nekladou – natož ty o člověku.

Kdo je člověk? Teologická antropologie ekumenicky. Kolektiv autorů (Karolinum 2021)

Autor je teolog

